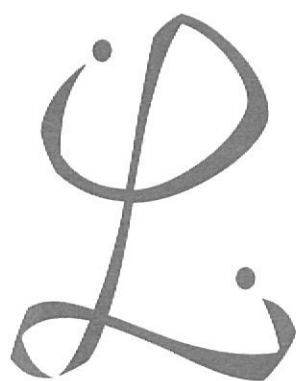


# El futur: servei públic o empresa de serveis?

Àngel Lázaro



no se'n dibuixa la forma.

## MODEL O AL·LUVIÓ?

La vida universitària gironina, malgrat tots els esforços de planificació (pressupostos, plans de formació i docència, grups de recerca, parc tecnològic, discursos del rector), sembla eixamplarse per al·livió, arrossegada per canvis socials i tecnològics difícils de conciliar i no sempre compatibles.

Solidaritat i competitivitat, servei públic i control empresarial de la recerca, corporativisme i professorat en precari, noves tecnologies i classes avorrides, pluralisme en la base i personalisme en la gestió semblen conviure en un difícil equilibri de contraris.

Les dades estadístiques i els fets quotidians contrasten: la inversió prevista per al Parc Tecnològic està prop dels 1.700 milions de pessetes, el nombre de grups de recerca supera els 130 i la UdG ha generat més de mil milions en transferència tecnològica, però la major part dels professors tenen contractes precaris, la societat gironina desconeix el fet universitari, molts estudiants estudien desmotivats i els barracots encara són visibles en el camp de Montilivi.

El futur no és mai clar enlloc, però enlloc com a la UdG les perspectives futures són tan confuses, i aquesta manca de referències clares ja comença per la seva ubicació en el mapa universitari català, estatal i europeu.

## LA UDG EN EL MAPA UNIVERSITARI

La competència entre les universitats és un fet, i els poders públics i privats no hi són aliens. El projecte de llei orgànica

d'universitats (LOU) proposa la creació d'una «Agència Nacional de Evaluación y Acreditación», i esmenta directament la «competitivitat» i la «comparació» entre els criteris de valoració dels centres universitaris (articles 31 i 32).

Les empreses i les institucions pressionen per disposar de centres universitaris d'elit, concentrant-hi els millors recursos materials i personals –la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona, la UOC o la Universitat Carlos III de Madrid en són el paradigma– i deixant per a la resta l'«educació de masses». Els especialistes parlen d'universitats de primera, segona i tercera divisió: en quina categoria pot situar-se la Universitat de Girona?

Els esforços de qualitat i diversificació de l'equip de govern (mobilitat estudiantil, aules de docència virtual, noves titulacions o titulacions específiques –com ciències ambientals, tecnologia dels aliments o turisme–, Parc Tecnològic) semblen voler dotar la UdG de personalitat pròpia, però el poder d'atracció del centre persisteix. Els fets ho demostren: a Girona les notes de tall de quasi totes les carreres són baixes, molts estudiants hi arriben en segona o altres opcions, una part dels professors fan recerca fora de la UdG, i les institucions no hi inverteixen –com passa a la resta d'universitats perifèriques– fins que no han acabat amb les d'elit.

Tanmateix, l'equip de govern intenta adaptar-se, però no està prou clar si la realitat política i socioeconòmica, i especialment les complexes estructures internes de poder (en alguns departaments, quasi feudals), deixen gaire marge per a un model de gestió eficaç en el futur.

## EL MODEL DE GESTIÓ UNIVERSITÀRIA: CONTROL POLÍTC, MODEL GERENCIAL I «ESTIL GIRONÍ»

El model de gestió s'ha caracteritzat fins ara per un garbuix de tendències no gens fàcil d'entendre sense l'eufemística apel·lació a «l'estil gironí de fer política»: un «personatge irrepètible i carismàtic» (el rector Nadal), la preeminència del gerent en decisions econòmiques (pressupost i PAS –personal d'administració i serveis–, especialment), el poder corporatiu d'alguns



El Pont / Jordi Soler

Acció de protesta de la "Campanya del Totxo": els estudiants de dret reclamen edifici propi. (1994).

departaments (que han convertit el rector en un *primus inter pares* en qüestions de personal docent), un professorat sense consciència de classe, uns col·lectius d'estudiants tan actius i organitzats com diversos (des d'assemblearis a «parlamentaris»)...

El futur de la gestió dependrà de la nova llei universitària i el que se'n derivi, especialment la nova llei dels consells socials, que anuncia una pèrdua d'autonomia. La LOU no conté canvis essencials en el model de gestió; al contrari, confirma les tendències existents: el claustre queda convertit en un òrgan deliberant que tan sols conserva el poder pressupostari; es redueix la influència de l'equip de govern (article 14); el rector, la Junta de Govern i els departaments conserven el poder executiu i normatiu més immediat (articles 20 a 25), i els cossos docents continuen essent la base del poder universitari (51% del claustre).

La LOU també consolida una sòlida realitat de les universitats: la privatització indirecta dels serveis, per mitjà dels convenis, els acords de col·laboració i, sobretot, les fundacions (articles 84 i 85). El límit molt genèric de la «promoció i desenvolupament de les seves finalitats» deixa marge per continuar fent el que ja es fa, des d'empreses de transferència tecnològica (*spin offs*) –que converteixen les universitats en el «laboratori R+D del sector privat»– fins a acadèmies de formació continuada.

Malgrat l'aparent centralisme de la llei, la Generalitat hi conserva una influència decisiva: finançament i Consell Social. Amb un pressupost actual de set mil milions de pessetes, l'augment de les partides pressupostàries condicionades al compliment d'objectius (el model de contractes-programa) i l'anunciat increment de «comissaris polítics» en el Consell Social determinaran, en el control dels diners, el que pot fer-se i el que no.

La retirada del rector Nadal canviarà segurament la cara i l'estil visible, però no el model real, de gestió: una arquitectura de consensos, diària i difícil, entre l'equip de govern, la Generalitat, els col·lectius universitaris de base (sindicats, estudiants) i els *lobbys* departamentals.

## EL MODEL DE RELACIONS SOCIALS: EMPRESSES, INSTITUCIONS I ONG

La Universitat de Girona ha fet un esforç important per complir una de les seves finalitats essencials, projectar-se socialment, i no tan sols permetent l'entrada de capital privat, via convenis de recerca. La llista d'iniciatives «socials» és llarga: els acords de col·laboració entre els departaments i les institucions per temes d'interès públic (*Atlas comarcal de Catalunya*, control mediambiental, Mapa de Sorolls, projecte Life, finançament dels municipis turístics); les activitats de la Delegació d'Affers de Cooperació al Desenvolupament (beques Rigoberta Menchú, pràcticum d'estudiants d'educació a Nicaragua, crèdits de lliure elecció de contingut solidari, projecte Museu del Sàhara); la descentralització, encara que limitada, dels estudis universitaris (Sant Feliu de Guíxols, futura Facultat de Belles Arts a Olot); o les activitats culturals (Aula de Teatre, Cor de la UdG), entre moltes.

No obstant això, el dèficit de projecció social encara és important. Per exemple, en les darreres eleccions municipals les candidatures de Girona no tenien apartats específics sobre el fet universitari, malgrat la indubtable repercussió de la UdG sobre l'activitat econòmica, cultural i lúdica de la ciutat. I encara circulen prejudicis (interessats?) sobre la qualitat de la institució, malgrat que la millora acadèmica i organitzativa és notòria.

En tot cas, amb el nou marc legislatiu, social i econòmic, l'extensió social de la UdG sembla que no s'aturarà. Ho facilitaran la formació continuada, entorn de la Fundació Universitat i Futur, i alhora projectes pioners com l'ensenyament per a la gent gran del Pla de l'Estany; també el Parc Tecnològic Patronal FOEG - UdG, tot i la seva indefinició i els seus previsibles límits en un mercat molt competitiu, així com (una espelma a Déu i una altra al diable) el creixement de projectes solidaris des de facultats tan compromeses com Ciències de l'Educació.

## EL MODEL DE DOCÈNCIA: NOVES TECNOLOGIES, NOVES TITULACIONS, VELLS DEFECTES

El PC i Internet estan canviant la forma d'ensenyar —més ràpid del que poden canviar i adaptar-s'hi els mateixos ensenyants—, i influint decisivament en les polítiques educatives.

L'equip de govern de la UdG, per exemple, hi dedica una part important del *Pla de formació del personal acadèmic 2001* perquè, segons s'afirma en el preàmbul: «Les noves activitats educatives de la Universitat requereixen també noves maneres que, en una gran part, es relacionen amb l'ús de les tecnologies de la informació.

«Sembla clar que la nostra Universitat continuarà sent una Universitat presencial, però també és veritat que determinades activitats tant de formació inicial com de formació permanent poden tenir un caràcter semipresencial o que, utilitzant aquestes tecnologies, es pot desenvolupar materials didàctics complementaris a l'activitat docent regular que ajudin les persones que estudien a millorar el seu rendiment acadèmic».

Altrament, el potencial de la telemàtica ha propiciat la creació d'una Unitat de Suport a la Docència Virtual, estructurada des de grups especialitzats de recerca del Departament de Pedagogia i l'Institut d'Informàtica i Aplicacions. De moment, i sense oblidar la informatització de les biblioteques, les aules d'informàtica o el creixement de les bases de dades disponibles, la docència virtual es resumeix en pràctiques interactives, «penjar» materials de la web i algunes tutories per correu electrònic, mantenint la docència «presencial» (a l'aula).

Però la necessitat de diversificar-se i d'afrontar la competència i la davallada momentània d'alumnes (tot esperant l'arribada dels fills de les últimes onades d'immigrants) reforçarà l'especialització, no només tecnològica, sinó també de noves titulacions adaptades al mercat laboral propi (tecnologia dels aliments, turisme) i als nous temps (enginyeries tècniques, ciències mediambientals).

Al costat d'això, els dèficits tradicionals continuen. La massificació potser deixarà de ser un problema, però no la falta de motivació dels estudiants (una part, en titulacions no escol·lides) i les desiguals respostes del professorat (des de classes molt participatives i poc teòriques, amb assignatures adaptades al moment present, a matèries sobredimensionades per atendre les quotes acadèmiques de poder).

En canvi, la formació continuada oberta i els programes de tercer cicle semblen consolidats i en expansió. La UdG oferirà prop de 100 màsters, cursos de postgrau i cursos d'especialització durant el curs 2001-2002, a més de dotze programes de doctorat, propis o compartits, i la cinquantena de les titulacions oficials de primer i segon cicle.

## EL MODEL DE RECERCA: SPIN OFFS?, PARC TECNOLÒGIC?, PRIVATITZACIÓ?

El Parc Tecnològic canviarà indubtablement el model de recerca i transferència tecnològica de la UdG, però ¿en quina direcció? L'equip de govern disposa del finançament necessari (de moment, més de 1.000 milions de la Unió Europea i 600 milions del govern central), i ha anunciat que coordinarà el seu projecte amb el de la patronal gironina FOEG. El pressupost comú podria superar els 10.000 milions de pessetes. Però el rectorat no sembla tenir una idea gaire clara de l'orientació ni de les infraestructures i el sòl necessaris. Ni tampoc del lloc exacte on es farà.

La falta d'una cultura de recerca i desenvolupament (R+D) en l'empresari gironí, motivada per la mida reduïda de les empreses, no deixa gaire marge per a novetats: el Parc, en aquest sentit, ¿reforçarà els projectes actuals dels pocs sectors tecnològicament inquietos (indústria agroalimentària, comerç electrònic) o bé crearà laboratoris R+D en benefici d'associacions empresarials (control mediambiental)? En tot cas, el termini per començar les obres i no perdre els fons europeus acaba l'any 2002. I en termes burocràtics, això és demà.

Mentre, les xifres actuals d'activitat dels grups de recerca i la transferència tecnològica (universitats - institucions i empreses) semblen estimulants, especialment en els anomenats sectors «científic» i «tecnològic». Mil milions facturats per la UdG des de 1993, més de 500 empreses i institucions beneficiàries, projectes emblemàtics com el «comerç electrònic», el Mapa de Sorolls, les excavacions arqueològiques de Sant Julià, *spin offs* com Agents Inside SA, o el projecte de cambra intel·ligent d'assecatge d'embotits (amb un pressupost de 100 milions de pessetes) donen una idea d'aquest creixement. Entre 1993 i 2000, la facturació s'ha multiplicat per sis.

Tanmateix, algunes facultats (Dret, per exemple) tenen problemes per generar projectes propis, per la reduïda dimensió de les àrees i l'excessiva interdisciplinarietat dels departaments.

A la fi, creix la preocupació per la privatització de la recerca, i la necessitat de controls democràtics, per no fer desaparèixer la funció crítica de les universitats, tan important i, per això, tan susceptible de ser manipulada.

## ELS GRUPS HUMANS, ENTRE LA POLÍTICA I LA SOLIDARITAT

Queda per al final el que de fet és (o hauria de ser) principal: les persones, els grups humans. I com en tota col·lectivitat social de dimensions i finalitats semblants (més de deu mil estudiants, un miler de professors, centenars de persones d'administració i serveis), el paisatge es dibuixa divers, plural, conflictiu.



El Punt / Tivo Falcón

L'aula de pràctiques de la Facultat de Dret, moments abans de ser inaugurada.

Probablement, una part dels conflictes (especialment entre el professorat) s'expliquen per lluites internes de poder, coalicions d'interessos acadèmics, personalismes. Però la pluralitat ideològica no pot ignorar-se, en la mesura que estimula el debat i la crítica davant les temptacions de presentar visions uniformes de la realitat i les prioritats socials (globalització, neoliberalisme, límits morals de la recerca biomèdica, privatització de la universitat).

Sobresurten especialment els col·lectius universitaris (estudiants, PAS i professors) socialment conscients, molt actius en projectes solidaris (especialment, a la Facultat d'Educació) i connectats amb les ONG gironines. Destaca també l'activisme estudiantil, decisiu en algunes mobilitzacions d'interès general de la universitat (l'edifici de Dret, per exemple), tot i el contrast entre les diferents cultures polítiques de les associacions d'estudiants, des d'assemblearis radicals com el GAD (Grup Antirepressiu de Dret) fins a partidaris d'un sistema més «parlamentari».

En contrast, el professorat tendeix a superar els seus dèficits en consciència de classe, provocats per un sistema de selecció de professorat molt individualista (fins ara, el poder real de nomenar part dels tribunals el tenien els catedràtics, no els rectors). La Junta de Personal Acadèmic, de composició molt plural (CGT, CCOO, UGT i CSIF), s'ha proposat fer un gran esforç per crear un marc de negociació, centrant les seves prioritats en el professorat precari (becaris i professorat en formació, promocions de titulars d'escola universitària a titulars d'universitat). La «habilitació nacional», el sistema previst pel projecte de llei orgànica d'universitats (molt semblant al procés de selecció dels secretaris d'Ajuntament) no evitarà l'endogàmia més grollera, perquè no tocarà el poder real (i final) dels catedràtics en la selecció de professors.

El PAS, no sense problemes i conflictes, ha treballat especialment per millorar la situació de les categories més baixes (corregint desigualtats com la dels conserges laborals i funcionaris) i

facilitar la promoció interna dels treballadors, i forma actualment (malgrat les diferències) el col·lectiu més cohesionat de la UdG.

En perspectiva de futur, la pluralitat confrontada a la «globalització acadèmica» (privatització de serveis i preeminència de les línies de recerca més confortables per al sistema) i a les xarxes internes de poder acadèmic (que, de vegades, imposen plans docents no equilibrats) sembla garantir que almenys hi haurà debat, però no se sap si tindrem una democràcia participativa real.

Hi ha moltes altres tendències de futur (per exemple, la feminització del col·lectiu estudiantil —3 de cada 4 nous estudiants són dones—, i la persistent excepció de les carreres tecnològiques) i altres de consolidades, com la situació de la llengua i cultura catalanes. En aquest cas el consens és molt ampli, fet que garanteix, almenys internament, i sense oblidar els riscos externs, una presència molt rellevant del català en les activitats universitàries.

També sembla garantida la relació entre la UdG i la cultura gironina i catalana (altra cosa seria anormal), tot i els ressentiments provocats per algunes exclusions en la selecció de personal. La plantilla de catedràtics és de prestigi (escriptors, magistrats, polítics, científics) i la seva participació en les activitats culturals del país està en creixement.

Sens dubte, els canvis econòmics i tecnològics transformaran la UdG en els propers deu anys, i ja anuncien tendències (govern gerencial, empresa de serveis) que sense un model consensual (plural, participatiu, independent dels grups de pressió, però obert a la societat) poden convertir l'actual «al·luvi» de canvis en un procés sense control, en benefici del poder polític, els interessos empresarials i les «famílies acadèmiques».

Àngel Lázaro Riol

és doctor en dret, professor de la UdG  
i membre de la Junta de Personal Acadèmic.